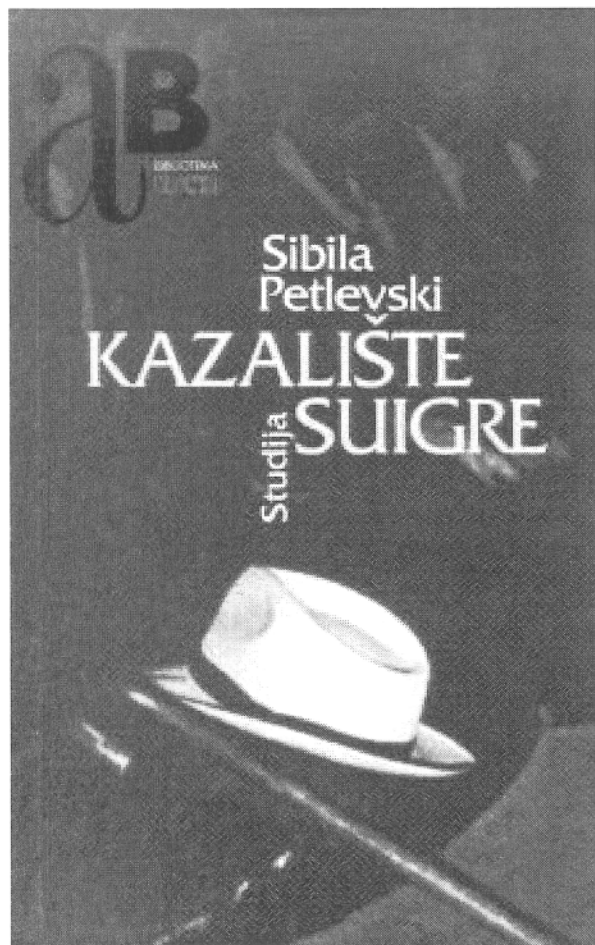

Novo čitanje Gavelle

Sibila Petlevski
KAZALIŠTE SUIGRE – Gavellin doprinos teoriji
 Antibarbarus, Zagreb, 2001.

Dvadeset godina nakon Gavelline smrti zanimanje naše teatrologije za njegov teorijski prinos suvremenom hrvatskom glumištu zamjetno i znakovito raste. Još 1989. Vjeran Zuppa je u knjizi *Uvod u fenomenologiju suvremenog hrvatskog glumišta ili: štap i šešir* otvorio novo poglavlje “gavellologije”, analizirajući redateljevo djelo iz specifične vizure koja je uspostavila do tada slabije primjećene sveze između Gavellinih teorijskih postulata i kretanja u hrvatskome kazalištu osamdesetih godina. Zuppina knjiga nosi u naslovu i jedan, današnjoj kazališnoj ili čitateljskoj publici manje poznat amblem – štap i šešir. Za one koji su Gavellu poznavali ili samo vidjeli neku od njegovih fotografija iz kasnijih dana, taj odjevni predmet – šešir i rekvizit – štap prešli su u njihova vlasnika granicu utilitarnosti, postavši ubrzo vanjskim znakovljem ne samo njegove osobnosti nego su se, na specifičan način, iskazali i kao svojevrsna redateljska iskaznica kojom se inscenatorski rukopis našega redatelja mogao čvrsto identificirati s vrhunskim dometima Mitteleurope.

Nije stoga čudno što se Gavellin bijeli panama šešir i jedan iz kolekcije njegovih štapova nalaze na naslovnici još jedne knjige koja analizira Gavellinu teoriju kazališta i glume, knjige teatrologinje Sibile Petlevski. Naslov studije svojevrsna je parafraza danas već čuvene Gavelline definicije koja (u skraćenoj verziji) glasi kako je *gluma suigra glumca i publike*, pa se stoga Gavellina redateljska i kazališna poetika mogu prosuđivati kao stvaranje *kazališta suigre*.

Isticanje ove definicije na samom početku knjige odmah najavljuje temeljni autoričin stav prema Gavellinu djelu. U njegovu opsežnu i raznoliku opusu Sibila Petlevski traži bitne segmente redateljevih teorijskih promišljanja, pri čemu Gavellinu kazališnu praksu svjesno i namjerno dotiče tek marginalno, tvrdeći s pravom kako je teorijski aspekt Gavellina djela nepravedno zapostavljen. Stoga na temelju analiza triju knjiga – *Glumac i kazalište*, *Hrvatsko glumište* i

Književnost i kazalište, kao i još nekih Gavellininih teorijskih studija, autorica nastoji i uspijeva najprije rekonstruirati, a potom analizirati i u europski kontekst situirati Gavellin teorijski sustav. Kako bi taj sustav mogla prikazati kao dosljedno zamišljen i usprkos fragmentarnosti jasno čitljiv filozofsko-estetički projekt, Petlevski je sastavila i na kraju rasprave tiskala i vrlo opširan *Rječnik Gavellininih naziva* u kojemu locira pojedini termin u Gavellinim studijama, a potom ga tumači s književnoteorijskih i teatrologijskih pozicija. Kao primjer navodimo pojmove kao što su *gesta, glumac, motivacija, norma, patos, stil i štimung*, kojih tumačenja unutar Gavellina teorijskoga sustava i unutar autoričine interpretacije toga sustava poprimaju ne samo dimenzije nego i najkvalitetnija obilježja dobro strukturirane, stručno izvedene i precizne enciklopedijske natuknice.

Unutar Gavellina sustava, tj. u *kazalištu suigre*, Sibila Petlevski lucidno detektira temeljne autorove teorijske pojmove. Među najvažnijima i za Gavellu posebno značajnima su oni koji ga u europskom kontekstu obilježavaju kao iznimnoga teatarskog teoretičara. To je prvenstveno glumčeva *normativna ličnost* koja "ulazi u svezu sa strukturom zbilje, odnosno društva u cjelini" i *tehnička ličnost* koja joj pruža bitne, egzistencijalno presudne sokove. Tako unutar *reprezentativnog* oblika glumčeva rada, Gavella prepoznaje dva različita, ali zato uzajamno čvrsto povezana odnosa između glumačkoga fenomena i društvene stvarnosti od kojih se jedan definira s obzirom na "kolektivni pol stvaranja, a drugi određuju s obzirom na kolektivni pol primanja".

Petlevski, također, uočava i još jednu važnu sastavnicu Gavellina teorijskoga promišljanja kazališta. Utvrđuje, naime, kako je za našega redatelja i teoretičara kazalište snažno impregnirano svojom društvenom pojavom i funkcijom. Autorica stoga ovo Gavellino stajalište prema kojemu u teatru i njegovu djelovanju valja vidjeti "elementarnu socijalnost" tumači i s pozicije suvremene sociologije kazališta, budući da u estetski fenomen kazališne umjetnosti implicira "princip kolektivnosti, dakle pojavu socijalnu".

Tri su bitna pojma iz Gavelline estetike kazališta i glume koje autorica ove studije posebice ističe: to su *funkcija, norma* i *vrijednost*. Sam po sebi ovaj podatak ne bi trebao posebno iznenaditi čitatelja, budući da su spomenuti pojmovi gradbeni materijal brojnih suvremenih estetičkih sustava. Ali kada Sibila Petlevski Gavellinu *funkciju, normu* i *vrijednost* dovodi u svezu s pojmovima *socijalnost* i *imanentni*

realizam, onda ih vrlo lucidno i ne bez hrabrosti posve približava čuvenom češkom teoretičaru Janu Mukařovskom koji je još 1936. u eseju *Estetska funkcija, norma i vrijednost socijalne činjenice* tvrdio kako je pojam *norme* neodvojiv od pojma *funkcije*, budući da je njezin osnovni regulativ.

Takvo kontekstuiranje Gavelline teorije kazališta i glume u slične europske teorijske sustave (premda ni jedan od njih nije tako specifično "teatarski" obilježen kao onaj našega autora), priziva u analize Sibila Petlevski čitav niz najistaknutijih imena iz vrhova filozofije i književne teorije 20. stoljeća. Izvrsno obaviještena o temeljima njihovih teorijskih izvoda, naša ih teatrologinja povezuje s Gavellinim teorijskim promišljanjima, pa stoga ne djeluje nimalo bizarno kada uz Gavellino ime stoje i takva kao što su Gadamer, Habermas, Ingarden, ili pak određene aspekte Gavelline prakse nalazimo u susjedstvu s lheringovim, odnosno Hermannovim scenskim postulatima.

Budući da ga pažljivo promatra i potom uvjerljivo procjenjuje i ocjenjuje upravo u tako istaknutu estetičko-teorijskom i kazališnopraktičnom susjedstvu u kome se njemačko-austrijsko-češka komponenta naročito ističe (a to su ne samo u filozofiranju i kazališnoj praksi bile i najdraže Gavelline privatne destinacije), Sibila Petlevski nakon uzornih argumentacija prva u nas Gavellino teorijsko kazališno promišljanje uvjerljivo, kako sama kaže, "osvjetljava novim svjetlom". A to znači da ga je definitivno usidrila u europski teatarsko-teorijski prostor, što do ove knjige još nije bilo tako sustavno provedeno.

Premda je i ona uvidjela fragmentarnost Gavellina teorijskoga sustava, Sibila Petlevski pronalazi u njemu svojevrsnu unutarnju koherenciju koja potire paradoks njegove, kako ona kaže, *propusnosti*. Upravo se, naime, u naše vrijeme povremena Gavellina nedosljednost "počinje iskazivati kao prednost", budući da otvorenost Gavelline metode i brojnost pitanja koja još uvijek zahtijevaju odgovore nadrastaju strogo omeđeni i stručni, isključivo teatrološki pristup djelu našega redatelja, pa se Gavellino *kazalište suigre*, nastalo na sjecištima različitih srednjoeuropskih kultura, nadaje kao trajni sugovornik teorijskim propitivanjima različitih specijalnosti.